

Numero 1-2008

Januario - Marto

KURIERO INTERNACIONA

*Redaktero: Jean Martignon
Imprimita en Europa*

REDAKTERO: Jean Martignon
12,rue Maurice Utrillo,
F-91600 Savigny sur Orge, Francia - France
e-adresi : jeanmartignon@minitel.net
martignon.jean@wanadoo.fr

KURIERO INTERNACIONA publikigesas ye singla trimestro e la yarala abono esas po 10 euri. Kunlaboras : Editerio Krayono / Fernando Tejón. krayono@yahoo.es

L'Ido respondas la advoko di mondo qua perdis sua centro, la koncio di lua spiritalakonekteso, e l'etikala valoraji di personala diciplino e sociala responsiveso.

Karl Schlotterbeck

VORTO DAL REDAKTERO / DIVERSAJI

Pro ke me havis itere tardeso por la publikigo di mea antea numero di KURIERO INTERNACIONA, quankam nule pro mea kulpo ma pro vivo-cirkonstanci quin me ne povis evitar, me rezolvis publikigar tam rapide kam ico esas posibla la balde venonta numeri di ca kayereto per plenigar oli (grandaparte ma ne komplete) per artikli de anciena revui o libri. Me agas tale ne pro indijo di temi e di artikli, ma pro tempo-indijo, nam onu bezonas multa disponebla tempo por tradukar e korektigar a decanta Ido artikli en patuazo* (nacionala linguo) ad artikli en nia Linguo Internaciona. Ed ica disponebla tempon me ne havas sempre.

Altra problemo esas la fakto ke, kande me rilektas mea anciena numeri di K.I., me konstatas ke la artikli certe esas decanta ye la vidpunto di la linguala nivelo e dil kulturala qualeso ma li esas ofte tro sen viva. Tale me timas tedar la lekteri e ne kontributar a la difuzo di la literaturo Idala nek atraktar e kaptar la novici a nia komuna idioma pro nesuficanta intereso. Do, quale agar ? Forsan organizar polemiki, kad ? Ma se la polemikoz artikli esas vivoza (me konstatis lo, olim, che Esperantala revuo) onu ne povas irar tro fore sur ita voyo, nam la Idisti esas ofensebla ed ico havus plu multa mala konsequi kam bona. Me konstatis, tamen, ke mea maxim bona artikli kustumale tradukesas de Angla jurnali, nam li povas esar interesiva e samatempe vivoza. Ico esas paradoxala kolmo por adepto di linguo qua vizas konkurenkar la Angla od adminime esar alternativo ad ol. Nihilominus*, me koaktesas per la fakti agnoskar ke la Angla jurnali kande li ne esas ye basa nivelo (quale e.g. THE SUN) esas ecelanta e ke la Angli esas bona profesionani dil jurnalismo. Certe li havas min eleganta expreso dil penso e stilo kam mea Franca samlandani, ma li grantas, juste, min multa importo a l'eleganteso dil stilo kam a konkreta deskripti e fakti. Ed ico bone funkcias ed igas la Angla jurnalaro plu interesiva e richa ye omnaspeca kontenaji kam la laboruro dal Franca jurnalisti. Do, me devus tradukar precipue artikli ekstraktita de Angla jurnali, kad ? Ma ico esus tre pezoza tasko, nam la Angla esas stranjera linguo a me e me devas klare plu multe esforcar por tala traduki kam por olti venanta de mea matralla linguo. Supozeble, tamen, me devas lernar lecioni de la Angla jurnalisti.

Me povus anke redaktar ipse propra artikli diversateme, ma me timas ne esar suficante erudita e savoza, tamen me kredas ke esus bona voyo mem - e forsan precipue - se altra Idisti ne konsentas pri lo asertita da me e korektigas ol. Ni devas krear kulturo ed

atmosfera Idala por atraktar e mantenar novici a nia linguo. Ico existas en Esperanto, quankam, pro ideologia motivi, me ne tro prizas la atmosfero di ta movado. Ma malgre ico existas vere ulaspeca ideala lando quan nia mi-frati nomizas «Esperantujo», dum ke nia Idia restas ankore nun, tre grandaparte, nur projeto. La literaturo en Ido e, chefe, nia revueti povas kontributar krear ita kultureto ed atmosfero. Me esforcas segun mea tota kapablesi agar tasinse e pregas la cielo por la suceso di mea entraprezo.

Me lektis recente che la interreto ke samideani di Ukraina probis atraktar homi ad Ido per diskursar pri ol, lor konferi. Anke la Ido-amiki di Berlin agas tale. Kad ico es(a)(o)s sucesoza ? Me ipsa tre volus kontributar difuzar Ido en Francilia (Parisala regiono ube me habitas), ma quale agar ? Se me lokacus kiosko en expozeyo pri e.g. naturala ed ekologia produkturi, ico kustus a me inter 500 e 1000 euri. Me povas arogar a me pagar ico, ma pose ? Quala libri, libreti e lerno-libri vendar por montrar ke Ido existas ? E la revueti, kad ? Sincere oli ofte aspektas mizeroza e poke atraktiva. Ulte lo, kad me devus sola animar la kiosko ? Me ne havas la sentimento esar kapabla agar tale, ma me tre dubas kad ulu acceptus helpar me, tante plu ke ni esas tre mikranombra e ke la Franci nule esas solidara (diferante, regretinde, de la Germani). Do, malgre mea deziro, me esas senpova carelate, me povas nur produktar KURIERO INTERNACIONA, ma me tre deziras ke mea kayere to divenez fondera elemento dil moderna Idala kulturo e kontributez importante krear la futura atmosfero di Idia. Forsan, olim, ante la krizo di 1928, existis ja ulo. Ma la krizo eventinta lore e la senfina diskuti por modifikar sencese nia linguo, paralizis komplete nia movado e plufeblogis ol dramatare, tale ke nun omno esas rifacenda. Kad katastrofo o chanco ? Forsan, min o plu amba esas justa. Ma me tre regretas ke me havas preske nulo relatante nia pasinto por apogar mea esforcis. Nia preirinti tro pensis pri vana e ne-utila reformi e poslasis nemulta interesivaji a la posa generacioni. Esperinde, la tempo dil reformemeso finis, e la nuna labori fruktifos substancale.

Sincere via. JM :-:--:

MADAME RÉCAMIER (I) da IGNOTUS

Esis dek kloki matine.

Madame Récamier vekis, e palpante super sua kapo el tireskis la brodita klosio-rubando pendanta an la muro.

Lua interna servistino adportis la chokolado-drinkajo novmode koquita sur pelto, en Chiniana taso. Pos drinkir olta la bela damo levis su, transiris al apuda buduaro, ube la kuvo plena de tepida aslakto expektis el, ed an la tablo equipita per omnaspeca utensili la balnistino expektis lua imperi.

Hike liberiginte sua gracila staturo de omna externa ed interna desnetaji, sur basa lignobenko el jaceskis obedieme avan la muliero, qua frotis la bela damo per kotona stoffo trempita en bonodora vinagro, pose per ardoranta nucoshelo hike ed ibe lu brule deprenis la superflua pileti de elua rozea korpo ed envelopinte sua siorino per tela tuko varmigita, lu polisis la ungli di elua pedo e manuo kom glata, ronda e koraliea.

Tale lu prizentis el a la kuafistino, qua sorgoze pektis la hari dil bela damo, cirkonspekte tintis oli, kuafis oli helicate, e ligis oli per blanka rubando, e super la rubando per perlorango.

La vestizanta chambristino metis silka kalzo adsur la pedo di sua siorino e sub genuo lu ligis ol per brodita rubando, e same per rubando lu ligis la profunde dekoltita oripela boteti quaze ad elua plandi. Adsur elua tre poka batista linjo, sen korsajo lu jetis, quaze suflis la unpece taliita, lejera robo, quan lu ligis sub la pektoro per zono aranrita en larja, mola plisuri e dope, sub la tayo, lu humidigis la dina stoffo, por ke ol retroirez a la naturo plu adherante, tale quale la sajo di Genève (2) deziris lo.

Kande la servistini departis, la bela damo retroiris a sua dormochambro, ed ek la sekreta tirkesto di sua tualet-tablo el prenis flakoni, pinseli, padeleti, cervo-ledro e grandigo-spegulo, el varsis ulo gutope aden sua okuli, per quo la pupili augmentas presentigive, ed el vekigis la somnolanta rozi sur sua vangli.

Pluse el pozis un reala rozo reda aden sua hari, e du longapedunkla e same reda aden sua zono sub la pektoro. Intertempe el mastikis ula radikatrajo, per qua la expirajo divenas parfumoza. El juntis la dekoluro di sua robo per diamanta buklo ; el lasis sua kolo kom nuda ; el metis dentela miteno sur sua nuda infra brakio, e sur sua fingri ringi safira, smeralda ed sur sua dextra mikra fingro mortokapoza ringo ek nigre patinizita arjento. El prenis perlomatra ventizilo en sua mano, e jetis tuko tratexita per arjenta steli a sua tayo, tale ke la du franjoza extremaji dil tuko fluez de la sinuo di elua kudi. El regardis su unfoye pluse en granda stacanta spegulo avane e dope ; el regardeskis la horlojo dil kameno, qua indikis dek-ed-un e duimo ; irante vers la pordo, plurfoye haltante e retroregardante el probis sua rideto, la arko di sua brovi e karmo e la brilo di sua denti.

Tale el apertis la pordo di sua acepto-salono, ube on expektis el por matinala reverenco, e revuinte la asembliti el dicis kun dolca rideto :

- Hike me esas, sioruli, ma nur kun la kondiciono, ke vi konsideros me, quale se me esus viro !

Tradukita da Rosina Bakonyi (Budapest)

1. Madame Récamier : Julie, Adelaïde, Bernard. (1777-1849). El esis Franca literaturistino famoza pro lua beleso e lua espritiveso.
2. La sajo di Genève : parolesas pri Jean Calvin (1509-1564) Franca reformero protestanta qua instalas su en Genève.

LINGUALA DISPUTO INTER LA AVIONALA KOMPANIO AIR BERLIN E LA BALEARANI

Multa homi kredas ke la linguala problemo en Europa povas solvesar per la uzado di la Angla kom komuna helpanta linguo. Ico povas esar parte justa, tamen kom naturala idiomu la Angla esas desfacile lernebla e dominacebla. Ma mem se on aceptas la ideo ke omna Europani uladie savos ol bone, malgre omno restas la fakto ke ol ne esas neutra ed impozas la dominaco linguala e kulturala di aparta gento super la altra Europana genti e nazioni. Ed ico povas produktar deskontentesi e disputi da homi qui havos la sentimento ke li esas vexata pro la dominaco di idiomu qua esas olta di altra gento. La exempli di tala disputi e lukti ne indijesas en Europa e tra la mondo, e.g. en Kebekia inter Angle- e France-parolanti, en Belgia inter Flandriani e Waloni en la Balta landi inter la nacioni e lia anciena mastri la Rusi ec. Nur neutra ed artificiala linguo qua ne impozas la dominaco di aparta popolo e kulturo havus chanci plu bone aceptesar. La suba texto qua ekstraktas, ne longatempe ante nun, de interretala edituro dil semanala jurnalno Germana DER SPIEGEL tre instigis me reflektar. La linguala problemo esas la problemo numero un koncernante la futuro e la fato di Europa, quan on devas infalible solvar se on volas havar politikala ento kapabla permanar.

[Yes por interparolar, ma duminstante ne esas deklari : por finir la disputo koncernante la uzado di la Kataluna linguo lor la avionala flugi vers Mallorca, la kompanio Air Berlin e la Balearana guvernierio regionala arivis ad interkonsento por kunlaboro. Ma ankore nun la dicita kompanio projetas nulo por ke la anunci facesez en la Kataluna lor la avionala vehado en lua mashini.]

«Palma de Mallorca / Berlin - La chefo di Air Berlin Joachim Hunold mustis tolerar omnaspeca kritiki kontre lu dum la recente pasinta dii. Lua dicaji pri la Kataluna linguo e la autonomeso-deziri di Katalunia produktis grandega ondo de indigno, e mem lokala politikisto surnomizis lua kompanio kom «Air Goebbels».

Renkontro inter la reprezentanto rezidanta en Hispania di Air Berlin e la Balearana guverniero en Palma de Mallorca finis la disputo. «Nun la afero esas enterigata» dicitis la porparolanto di Air

Berlin, Peter Hauptvogel. La prezidanto dil Balearana guverniero «agnoskas la importo di Air Berlin e la importo dil turismo por Mallorca», tale dicitis s-ro Hauptvogel.

Esos interparolado inter la aludita prezidanto e la chefo di Air Berlin, s-ro Hunold. Dum ica parolado on diskutos pri la detali di kunlaboro, la porparolanto di Air Berlin asertis. La guverniero dil insuli Baleari propozabus sorgar pri la docado di la Kataluna a la avionala hostini di Air Berlin. Lu havas tale la espero ke uladie lo esos posibla ke la anunci dum la avionala voyaji facesos en ita linguo, dicitis s-ro Hauptvogel : «Ma en la nuna cirkonstanci ico ne esas praktikebla». La anunci lor la voyaji di Air Berlin expresesas en la Germana, la Angla e la Hispana.

To quo produktis la disputo esis la reakto a la postulo dal Balearana guverniero, ke lor la avionala voyaji en lia regiono la anunci dicesez en la Kataluna. La Hispana esas advere la administreriala linguo en ica regiono, tamen la matralla linguo di la habitanti esas la lokala linguo Kataluna. S-ro Hunold qualifikabis la autonomeso-deziri en publikigajo di lua kompanio kom «mento de mezepokala mikra statachi» e lu mokabis la pronunco dil vorti «Platja de Palma».

Ultre la ataki kontre la chefo di Air Berlin, s-ro Hunold, «video» videbla che la interretala loko YouTube atingis, cadie, segun la aserto dal porparolanto, plusa kolmo di mala gusto : «La «video» montris s-ro Hunold kun Hitleratra labio-barbo e reklam-imaĝo di Air Berlin avan la koncentreyo Sachsenhausen. Fine, on tamen desaparigis ita «video», savigas s-ro Hauptvogel.»

Quale on povas konstatar lo, ne esas bona atakar la sentimento di la homi por lia patuazo* e s-ro Hunold havis tre plumpa reakto. Ma ni ne savas quale la guverniero dil insuli Baleari prizentabis lua postulo o demando, e forsan lua ago-maniero tre iracigis la chefo di Air Berlin. Ita regretinda disputo ne eventabus se la Europani disponus komuna neutra linguo qua esus la proprieto di omna Europani. Lore on uzus la tot-Europana idioma ed on vexus nulu dum ke on sparus pekunio e tempo per uzar nur ica linguo lor la voyajala anunci en la transportili.

“LAS FALLAS” (LA BRULEDAJI) DI VALENCIA

Da Patricio Martínez.

(Ica texto ekstraktis de la Idala revuo : Sueda Mondolinguala revuo, oficala organo dil Sueda Ido-Federuro, ye la numero di aprilo 1953)

«Con sumo placer y alegría se celebra la fiesta de las Fallas en Valencia. De origen popular espontáneo, y por la cooperacion y sublime entusiasmo de los valencianos con el beneplácito de las autoridades, la fiesta ha llegada a ser tan importante y atractiva, que es la admiración tanto de los nativos del país como de los turistas que en tales días, llamados las fiestas de San José, se encuentran en Valencia.»

Kredeble singla lando havas sua propra kustumi, originala, tradicionala, edc. En Hispania la regionala kustumi tre diferas l'uni del altri, forsan pro ke ta lando dum certena epoki esis dividita en plura rejii. Cafoye me volas naracar pri Valencia e lua tipala chefa festo.

Valencia esas situata ye l'esto di Hispania an la Mediteraneo, ube nek nivlas nek frostas e la suno brilegas simil a fairego havanta nultempe manko pri kombustebli, ube apene pluvos sisfoye yarope ed on pro to mustas irigacar abundante l'agri, qui dum la tota yaro ne cesas florifar e fruktifar. Tale l'agrokultivistoj ganas tri rekolti yarope e la tereno esas plata quale la manuo-palmo, ube en februaro la mandelieri ja florifas e samtempe matura oranĵi pendas del oranĵieri, ube la yuni ye evo di dek-e-tri yari ja fianceskas, ube...ube on celebras splendide, komparinde al naturo en ta regiono, tipala festo nomizita : «Las Fallas» (La Brulendaji).

Okazione la dio di S. Josef, la patrono dil karpentistoj, lua protektato tradiciale kustumis bruligar la ligno-reziduoj ne-utila en la laboreyi. Dum la 19ma yarcento irgu jokeme erektis kelka pupechi similesanta la membri di certena familio lojanta en ca quartero e konocata pri tre deskonkordanta kunvivo. La publiko komprenende bone komprenis la signifiko di ta kritikiva kreaĵo e pro to on bruligis oli koram la okulo di omni por simbole destruktar omna ne-amikalajoj dil koncernata familio.

De lore on, dum la sequanta yari, sempre plu estense iteris tala procedo e mem pluraloke, ma generale nur kelka vicini dil sama quartero o sama strado kritikesis. Pokope la nova kustumi ne nur atraktis l'urbani ma anke exter-urbani qui lia-latere deziris partoprenar la festo. Artistoj nun volente kunlaboris, la komercistoj previdis profitoza dii e pro ca kauzo fine anke l'autoritato esis pronta, sustenar la joyozo aranĵojojn segun povo. Ye la fino dil dicita yarcento la developo dil brulendajoj esis tala, ke on lore ja audacis kritikar per to mem la ministraro e la reĵo. La spektaklo nur eventas ye certena parto dil urbo, ed en konkordo kun l'autoritato on elektas komitato organizala por singla yaro konsistanta ek celiba o mariajita gehomi. Lia chefa tasko dum la tota yaro ante la festo-dio esas la kolekto dil pekunio che donacemio e per vendo di lotri-bilieto, pluse li mustas decidir pri omna facendaĵoj e pagar artistojn e laboristojn okupataj pri la kreo dil «brulendajoj». Ca konstrukturo konsistas ek ligno-skulptaĵoj kovrita kun pikta kartono e por ke on facile komprenu l'intencita kritiko, on ankore adjuntas apta tekstoj kun explikanta konteno. Tri dii ante la festo, on nokte erektas la monumentatra brulendajoj ye la placo e vakuaĵoj dil strado-konvergo. Kelki esas plu alta kam 15 m. Nun la publiko havas suficanta tempo por studiar dum la proxima dii lia artistala valoro e l'espritoza kritiko qua naskigis oli. Lore anke omna muzikistoj del regiono venas al urbo por stimular la dansemo per lia gaya melodio. La membri dil komitato organizala vestizas su segun antikva maniero e trapasas en vehiloj ornita per girlandoj kun bela buketoj, e, partope pedirante la chefa strado, por anoncar ye akompano dil muzikal bando la festo e tale li memorigas l'uceloj qui ye l'auroro ja salutas la venonta jorno. Komprenible la festo atraktas multa exter-urbani qui formikumas por regardar la vidindaĵoj brulenda nam oli konstruktas da maxim bon artistoj, skulptistoj e piktilistoj qui entuziasmoze probas krear vera valoroj, quankam li savas ke lia laboroj brulesas, ma li ya tamen juas pro l'admiraĵo dil publiko. Generale ul brulendajo kostas plu multe kam ducent mil pesetoj e kelki mem atingas sumo de mi-milion od ankore plu multe. La nombro dil singlajoj brulenda kritikema monumentoj kun multa statuoj e desegnuroj reprezentanta importanta personoj od ideoj esas cirkume 200. Tal granda kapitalo on

spensas por brulesar ye mez-nokto dil 19ma di marto. La brulo kauzesas per longa-tempa fusilo-pafado kontre la brulendaji qui lia-latere donas bona nutrajo ad avida flami. Ta-instante la stradi esas plenega per publiko kurioza pro la fairo. Dum-tempe la pumpisti sencese mustas protektar la muri dil vicina domi per aquo-spricilo. Pos la brulo, cirkume ye du o tri kloki matine, la festo finas ed omni retroiras adheme por dormar. Ye la posa jorno, kande on levas su, ne mem cindro od irga traco dil festo videsas en la stradi dil urbo. Ma quik, on itere komencas l'aranji por la venonta yaro. Or, on agas sencese komparinde al vivo qua ne haltas.

KA LA PETROLO-KRIZO ESAS FORTUNO ?

Ni omna savas ke grava krizo sukusas la mondo depos ke la preco dil petrolo (minerala oleo) augmentesis dramatare. Ne nur la petrolo- preci kreskas ma anke olti di multa produkturi venanta de la petrolo. E, mem, quankam pro grandaskale altra kauzi, la preco dil nutrivi augmentas anke, tale plubasigante la vivo-nivelo dil konsumeri ed efektigante vera nutrivi-indijado en multa landi dil Triesma Mondo same kam hungro-sedicii. Ico omna esas poke joyigiva, ma en perspektivo di longa periodo, la konsequi povus esar plu bona kam onu kustumale pensas. Nome, kun multe plu chera preco dil avionala transporti nur la maxim pekunioza homi voyajos a fora landi, tale on mustos rideskovrar la turismo di proximeso, t.e. tre bela ed agrebla loki quin on havas nefore de onua hemo e quin on obliviabis pro la faciliso irar a la maxim fora extremaji di nia planeto. On anke ne plus havos la posibleso komprar nutrivala produkturi venanta de desproxima kontinenti, lore on mustos produktar e konsumar surloke ed ito furnisos laboro a chomeri. Ma, same, tre importanta moyeno por kombatar la chomado esas la fakto, ke onu ne plus povos deslokizar firmi a fora nacioni nam la transporto-preco nihiligos la avantajo dil plu chipa produkto. Ekonomikisti ja kalkulas ke on koaktesos retrolokizar la entraprezeyi ed itere engajar la chomanta lokani. Fine, la homi qui ekmigras nelegale ne plus povos arogar a su la posibleso voyajar e la dramato pri la ekpulsio e la sociala problemi debita ad ita nelegala enmigrado diminutos ye ampleso. E, mem, la situeso en la landi dil Triesma Mondo ne divenos infalible plu mala, nam li mustos itere produktar lokala nutrivi, qui abandonesis pro la misintelektita globalismo, tale furnisante laboro e pekunio a lia agrokultivisti, qui, nunepoke, koaktesas ekmigrar a la urbi od a la supozata richa landi di Ocidento.

A la periodo de (minacanta) globaligo povus sucedar periodo de (quietiganta) lokaligo. Ma, ni esez cirkonspekta, ico esas nur supozo di to quo esas posibla, nome la siniori dil globaligo e di lo «politically correct» esas injenioza e ruzoza e li ne abandonos tante facile lia danjeroza revo.

PLÉDO POR LA ORDINARA HOMO

(Ica texto esas ekstraktita de la libro ANTOLOGIO DIL IDOLINGUO kompilita da nia pasinta samideano Andreas Juste)

Kad vu permisas kelka sugestis de unu qua, quankam sen pretendi esar linguisto, konsideras la idala movo kom una de la maxim saja e praktikala projekti avan la mondo cadie.

...Mea vidpunto esas ta di la ordinara homo ; ta homo quan la idisti mustas kaptar, se la movo sucesos. La linguisti tro multe inklinas obliviar la praktikal skopo di la linguo, la bezoni di la nehabila linguo. Li kelkafoye prizas la studio plu kam la skopo.

La mondo ne kredas ke la I.L. esas facebla. La problemi esas quale ni povas konvinkar ol, e quala esas la bezoni di la ordinara homo ? Segun mea opinio, ni devas laborar per tri diferanta modi.

Unesme . La bezoni di la ordinara homo : La Akademio, tam frue kam posible, devas facar plu kompleta, preciza vorto-libri, aparte por la nacionala - ido vortari... ni bezonas idala vortari, qui tradukas la idala vorto ne per UN nacionala vorto, ma kun expliki, sinonimi e klara defini di la diferanta signifiki di la sama vorto ; to esas ABSOLUTE necesa por la ordinara homo, por ke lu povez skribar korekte ed evitez nacionala idiotismi ; lu povas vartar por tala vorti quale INTRADOSO, KOLCHIKO, NUKUMO...

Kun nia kompleta vortari, ni bezonas bona texto-libri por la lernanti...

Duesme. Propagado ; Me konsideras ke la maxim bona metodi di propagado esas per cirkuleri , sendata ad instruktisti, doktori, e. c. a la generala mez-klaso. ...

Ni idisti devas plu emfazar la desfacilaji, quin on renkontras lernante irga stranjera linguo. Ni vidas ke nia pueri e puerini studiadis dum kelka yari en la skoli, tamen, fininte, li povas apene lektar ; li povas parolar e skribar tre poke mem un stranjera linguo.

Se, quale ni savas to, irga landano pos ad-maxime un yaro di studio di la I.L. povas interkomunikar, lektante, skribante, e PAROLANTE, kun exterlandani, lore, pro quo, ye la nomo di la komuna raciono, la mondo devas ne aceptar ol ?

Tala «ad hominem» argumenti esas bona por la ordinara homo. La moderna mondo deziras studii, qui povas donar rezultaji en la minima tempo. Ol ne volas studiar Plato, o vartar dum multa yari, dum ke linguala fantazieri interkombatos pri mikra punti en la I.L.

Triesme. Propagado. Ni bezonas un bona literaturala revuo por demonstrar la kapablesi di Ido... La homi ne kredas, ke la I.L. esas praktikebla. Se la inventanti di la vapor-mashino nur facabus desegni pri lia mashino, e diskursabus pri ol avan filozofial societi, la mondo ne quik adoptabus ol. La ordinara homo volas vidar mashino reala e funcionanta.

Por demonstrar Ido, ni devas uzar ol por tradukar artikli di reala nuna, homala intereso, artikli skribita en klara, interesanta stilo. Exemple kelki de la maxim importanta artikli selektita de nia nacionala revui (ne klasiki, quin la homi laudas ma ne lektas).

To esas la skopo di la linguo. La ordinara homo sustenas omno quo helpas lu, ma ni mustas demonstrar, ke la I.L. reale helpas lu.

L.H. DYER 1911.

(Ica tre sencoza artiklo mantenas sua tota valideso nunepoke. Regretinde, nia preirinti nemulte egardis ica saja konsili. Precipue eventis to quon Dyer timis e previdis e qua ankore nun pluduras che la interreto : «linguala fantazieri interkombatos pri mikra punti en la I.L.». Evidente ti qui diskutas senfine ne avancigas nia skopo. Ni devas laborar ed agar)

ROYALISMO: LA REJO MORTIS, VIVEZ LA (NOVA) REJO !

La suba artiklo esas interviuvo publikigita che THE CONNEXION, qua esas un de la monatala jurnali Anglalingue vizanta kom klienti precipue la Britaniana ekpatri-irinti habitanta Francia e la Britaniana ekpatri-irinti deziranta habitor Francia. En ita interviuvo, on aludas posibla restauro dil monarkio en Francia. Honeste me devas konfesar ke, ecepte miraklatra cirkonstanci, ica restauro ne semblas povar eventor en balda futuro. Ma la royalisti darfes revar...

Til recenta tempo, la Franca monarkiisti ne havis komuna voco, nam li konsistis ek grupeti sustenanta kin o sis adversi rivalesanta por la konquesto dil trono.

Malgre ico depos 2001 la partiso «Alliance Royale» (www.allianceroyale.fr) rezolvis probar parolar kom unionanta voco. Lua porparolanto Komto Patrick de Villenoisy dicis a nia jurnalista Oliver Rowland, ke quankam multa de la membri dil aludita partiso esas Legitimisti (suporteri di Louis de Bourbon, duko de Anjou), esas anke Orleanisti (suportanta Henri d'Orléans, Komto de Paris) e plusa minoritati inkluzanta la Posvivalisti (kredanta la pretendo di Karl-Wilhelm Naundorff qua asertis ke il esas Louis XVII - filiulo di Louis XVI, pri qua on kustumale pensas ke il mortis enkarcere, evanta lore dek yari). S-ro de Villenoisy dicas ke acesora branchi inkluzas la Providencialisti, qui kredas ke Deo revelos la vera rejo per signo kande la justa tempo arivos.

Questionanto : Quon vu opinionas pri la 14ma di julio e la asalte kapto dil Bastille ?

S-ro de Villenoisy : Lo esis tragedio, nam la revoluciono signifika la senkapigo di la Patro dil Franci. Lo esis tragedio pro ke Francia nulatempe restauresis de ico e del altra malaji qui sequis olta.

Questionanto : Ma homi dicas ke la monarko ta-epoke - absoluta monarko - esis despota.

S-ro de Villenoisy : La vorto absoluta monarkio signifika ke la rejo havis la povo, sen la neceseso di elektala sistemo, ma ico nule signifika ke il esis despoto.

La rejo volis reformar la imposto-sistemo por igar ol plu iusta. La nenobeli pagis imposti ma la nobelaro - qua opozesis a la reformi - dispensesis de la plu multa de oli.

La rejo protektis le maxim febla e konciis pri la neceseso modernigar ica sistemo. Il anke desquietesis pro la fakto ke Francia esis la maxim richa lando dil mondo ma kun la maxim povra Stato - nulo adiris la rejala ferkesti.

Questionanto : Ma la nenobeli - t.e. ti qui kreis Nacionala Asemblo - kad li povis esar kontenta kun tala rejimo ?

S-ro de Villenoisy : Li esis tote mikra franjo de la homi en Paris. Li ne esis reprezentiva di to quon la plu multa Franca nenobeli pensis.

Questionanto : Kad futura monarkio esus konstitucala - asociata kun elekto ?

S-ro de Villenoisy : Yes, ni deziras moderna versiono dil monarkio, kun la elektala sistemo preske netushita - ecepte koncerne la prezidantala elekto. Nia skopo esas donar a la monarkiisti reala politikala moyeni. Ni mantenus la plu multo de la konstituco dil

Kinesma Republiko quale ol esas - fakte ol ja esas tote monarkiala. Ni nur remplasigus la prezidanto per reĵo. Unesmaloke ni volas obtenor monarkiisto elektata kom prezidanto, segun programo di restauro.

Plebicito eventus por decider qua divenus reĵo - tale de ca vidpunto la unesma reĵo esus elektata.

La prezidanto abolisus la republiko e retroduktus la monarkio kun futura monarki qui esos heredala. Ica plebicito esus la nova versio di la maniero segun qua la reĵo selektesis en la maxim anciena tempi kande il elektesis per la kasto dil militeri. Ni konsideras Hispania kom fonto de inspirado pro ke lu esis la lando qua restauris maxim recente la monarkio.

Questionanto : Kad esas realista opinionar ke la monarkio povus restauresar en Francia ?

S-ro de Villenoisy : Ni opinionas lo. Til recente la monarkiisti marjinaligesis en Francia. Li mem ne vere probis havar nur un voco, pro ke li opinionis ke «la politiko esas ulo sordida» e li vartis ulaspeca stato-stroko. Ma ico ne esas eventonta talamaniere. Ni sucesis havar nia unesma municipala konsilanti elektita lor la maxim recenta elekto komonala e kande s-ro Balladur (anciena chefa ministro di Francia) nominesis da Sarkozy por preparar konstitucala reformo, ni esis inter la grupi quin lu konsultis. Ico esas importanta pazo adavane. En 2007 opinion-inquesto organizita por ni da BVA (organizuro profesionala pri opinion-inquesti) savigis ke 17% de la Franci esas favora a la monarkio.

Questionanto : Quon vu opinionas pri monarkio quale olta di Unionita Reĵo ?

S-ro de Villenoisy : Ni volas reĵo qua guvernus, kun povi simila ad olti di prezidanto. Malgre ico ni pensas ke la Britaniana monarkio pleas importanta rolo per krear nacionala uneso, tote aparte dum krizo- tempi, quale esis olti dil mondo-militi, kande la Britaniani regardis lia reĵo, qua inkarnacas la Britaniana popolo.

Questionanto : Esas homi qui dicas ke la ideo di heredala monarko ne esas justa o demokrata.

S-ro de Villenoisy : Elektita guvernanto ne esas infalible bona guidanto. Hitler elektesis. Lo esas questiono di permano - la reĵo apartenas ad ula familio, tale ni havas la dicajo «Le Roi est mort. Vive le Roi !» (La Reĵo mortis. Vivez la (nova) Reĵo !). Ne esus disputi inter la Franci quale olti qui eventas por havor la nexta prezidanto.

Questionanto : Ma quon agar se la tron-heredanto esas vere tote neapta. Kad vi devas aceptar ica risiko ?

S-ro de Villenoisy : Principe, yes. Nihilominus* on povas konceptar ke esus cirkonstanci kande esus posibla a la sequanto en la rejala decendantaro remplasar lu.

Questionanto : En Francia lor la «anciena rejimo», la monarko esis sempre maskula. Kad vu plene aprobas ico ?

S-ro de Villenoisy : Ni agos tale, pro ke ito esas la Franca tradiciono di la Salika lego - la krono transmisesas a la venonta maskula heredonto. Tamen, konsentite, la tempi chanjas ed ico esas ulo pri qua ni devas pensar.

Questionanto : Pro quala altra motivi vu opinionas ke la monarkio esas la maxim bona sistemo ?

S-ro de Villenoisy : En Francia, nunepoke, la demokratio konfiskesis da la precipua politikala partisi. La deputiti, kustumale, votas segun to quon lia partiso dicis a li aceptar, e nule segun lia sentimentis e koncienci - ico esas sensenca. Ni proponas ke la unesma devo dil futura rejo esos chanjar la maniero segun qua la deputiti esas elektita. Ni proponas ke la membri dil Parlamento devus elektesar por reprezentar certena grupi de interesi - un partiso por la funcioneri, un altra por la laboranti dil privata sektoro, plusa partiso por la familii edc.

Ni opinionas ke la politikala partisi duras esar utila kom genitanti de diskuti ideologiale ma ni restriktus lia rolo ye la Senato. Ni, royalisti, opinionas ke Francia esas en stando di konstitucala krizo nunadie. Ni povas konstatar ke ofte la deputiti ne parolas por la majoritato del elekteri - kande la membri dil Parlamento volis aceptar la Europana konstituco, la popolo dicis «no».

Questionanto : Kad rejo komencus krear nova aristokratala tituli ?

S-ro de Villenoisy : Esas necesa egardar tri idei. La koncepto di elito referas su a ta qua esas maxim apta por facar ulu - on povas havar elita mestieristo o profesionano. Aristokratismo signifikas la guvernerio da le maxim bona - ma lo esas plu profunda kam ico ed explikas pro quo Franca monarkio devus esar Kristana e katolika - ico evas de diskuto inter la apostoli kande li questionis lesu pri qua esas la unesma inter li. Il respondis ke lo esas ta qua devus esar avan omno la servanto di la altri. Esar aristokrato esas donaco da Deo por poziciono koncernanta la organizo dil Stato, ed ico transmisesas per valoroza familii, kande ni parolas pri la temo dil nobelaro. Esas posibla ke la futura rejo volus rikrear ica aristokratal elito per krear nova tituli.

Me ipsa kom aristokrato, me konsideras ica fakto avan omno kom devo por uzar ica donaco ye la servo di mea lando.

Questionanto : Tale vu retroduktus la katolikismo kom stata religio, kad ?

S-ro de Villenoisy : Yes, komprenende la homi qui havas altra kredi povus senprobleme pludurar praktikal oli.

Questionanto : Quala tituli ankore existas en Francia ?

S-ro de Villenoisy : Le maxim recenta kreesis lor Napoléon III ed esas tre mikranombra, poka de li kreesis dum la tempo dil restauro dil monarkio pos 1815, altri kreesis da Napoléon I, e pose ankore plusa de li esas restaji dil «anciena rejimo». Lia hierarkio esas kavaliro, barono, viskomto, komto, markezo e duko. La titulo »princo» ne plus existas vere en Francia, e ti qui havas ol generale posedas stranjera titulo, tale Duko de Bauffremont qua esas anke Princo di la Santa Romana Imperio di Germana Naciono.

Questionanto : Me kredas savar ke posedar partikulo (de) ne esas garantio ke ulu esas nobela, kad ?

S-ro de Villenoisy : No, kelka aristokrati ne havas ol e kelka homi qui ne esas aristokrata posedas talajo. On povas havar informi carelate per specala libri e la plu multa aristokrati membresas di la Association de la Noblesse Française (Asociuro di la Franca Nobelaro).

LONDON 1913

(ek : voyajal impresi di simpla homo)

[*Texto ekstraktita de la Antologio dil Idolinguo kompilita da Andreas Juste*]

Malgre l'importo ne negebla dil afishi, me mencionos nur un exemplo. Destinata a rekomendar ul alimentala varo, lu reprezentas enkarcerigita yuna sufragistino, qua hungro-strikas, ma di qua l'okuli avide inklinas su vers la dicita alimento, insidieme ofrita ad el. Tra la fera stangi, la gardisto ridetanta klamas : «El ne povos rezistar to !» On mem tre ingenioze uzis la formulo dil sufragistini : «Votes for women» (voti por la mulieri) por expresar, per la supreso di un litero, la nomo dil alimento : «Oats for women». Kad to ne esas sugestiva, saporoza, plena de lokala e tempala koloro ? Quante plu mem, se on konsideras ke la nutrivo tale ofrata a l'Angla gurmanso esas...aveno !

Me devas tamen konfesar ke, mem an la rivi dil Thames, existas nulo vere nova sub la suno. En Oxford, en vetrino dil famoza Bodleiana Biblioteko, expozesas anciena papiro, ekstraktita de Egiptia, sur qua me lektis kun stuporo (me permisas a me tradukar por la lekteri qui obliivis la Greka) :

«Kara patro, se tu ne quik sendos a me la liro quan me deziras, me ne plus manjos, ne plus drinkos...». Me opinionis til nun ke la hungro-striko esas Angla inventuro ; yen ke ol praktikesis ante duamil yari an la rivi dil Nilo. Esas nulo

instruktiva quale voyajado !

Pos l'afishi (mem esus yusta dicar : ante) esas nulo plu atencinda en Anglia kam la policani. Me ne volas mencionar nur lia felta kasko, qua donas a li aspekto tote aparta ; ma; precipue en London, on rekrutis li inter tante alta-statura individui, ke me ne memoras adparolir un de li sen esar obligata levar mea kapo ed okuli adsupre.

En Anglia, ube la domi esas pasable basa on povas rangizar la policani inter la maxim alta monumenti.

Li ne esas min atencinda de la morala vidpunto : lia komplezemeso esas proverba.

Me memoras vidir, lor la kronizo di George V, dejoranta policano ofrar plaso sur la grupo di sua kavalo ad ula damzelo, por posiblizar ad el plu bone vidar la procesiono ! A Franca okuli, to semblas kelke ofensanta kontre la militala su-teno ; ma quante to esas sugestiva pri lia jeneroza kordio !

Cayare, dum la kaval-kuri en Epsom, ula policano, vidante proxim su yuno aspektanta kom tre naiva, avertis lu sorgar pri la furtisti. La yuno dankis gratitudoze e foriris. Pos kelka momenti, la policano konstateskis ke lua posh-horlojeto, monetuyo e portfolio deprenesis de lu...kompreneble de la yuno kun l'aspekto naiva. Plu granda komplezemeso esas neposibla !

DRYTOWN (DUDOUY) 1913

LA FESTO DIL SOMERALA SOLSTICO EN LA LATVIANA TRADICIONO

En la Latviana tradiciono, la festo dil somerala solstico nomesas «Yani». Parolesas pri un ek la ok festi sezona celebrata dal anciena Baltikani. La preparado dil festo di Yani komencas kelka dii ante la solstico. Omni finis la labori dil agri e dil gardeni, omni netigis sua domo ed olua cirkumajo komplete. Onu preparas inter altri biro e fromajo qui esas la precipua dishi dil festo.

La antea dio dil solstico (ye la 23ma di junio niatempe, ma olim ye la 22ma) nomesas «Zalu diena» da la Latviani : la dio dil herbori. Dum ita tota dio diversa herbori koliesas en la prati e la boski. Onu nomizas oli «Yanu Zales» (la herbori di Yani) ; oli esas tre importanta kom garantianti pri fertileso, saneso, fortune e feliceso por omni. La domi, la korti e la stabli ornesas per girlandi e kroni de flori, per foliaro o folii de querko... Diversa ornamenti anke preparesas : dum la tota festo, la viri portas tradicionale krono de querko-folii e la mulieri facas por su kroni de flori o de kariofili. Parolesas pri ulasorta protektado kontre desfeliceso. La Latviani kredis ke la forci di lo bona ne esas sola, dum ica solsticala nokto, dum qua li atingas sua kolmo : anke eventas same por la destruktera forci. Pro to existas la neceseso su protektar kontre oli. Taskope, onu uzis herbori tale berberiso, bardano, urtiko same kam branchi de sorbiero.

Omna ta preparadi dil festo di Yani facesas dum la Jorno dil Herbori e la sequanta nokto. Kande ica nokto fineskas e ke omno esas absolute pronta, la homi asemblas su por la festo ; biro e fromajo prizentesas. La biro simbolizas la bonfaci dil agri, la fromajo olti dil bestii-trupi. Dum la tota festino, la partoprenanti intonas kanti por honorizar Dievs, Mara e Laima. Li invitas Yani juntar su al festo. La Latviani opinionas, ke Yani personigo dil solstico, arivas nur se lu vartesas, t.e. nur kande la rituario dil festo vere eventas. La «Daina»-i raportas a ni ke, ye la tempo kande la pagana religio Latviana esis oficale religio por la tota populo, la arivo di Yani anuncesis per multa soni de klariono e tambur-plei. Pos la festino onu kuras cirkum la domi e l'agri. Omnaloke adube li iras, la homi kantas por obtenor la maxim granda quanto de bonfaci. Desfortunoza esus ta qua ne finabus omna agri-labori ye ca instanto, nam onu mokadus lu per kanti. Ica farandolo dil nokto di Yani esas plezuro por la geyuni qui profitas olu por observar la florifanta filiki, qui, segun la tradiciono, desklozesas dum ta nokto. Se onu trovas oli to igas fortuneza onu precipue pri amoro. Pos vizitir la maxim proxima farmodomi, omni asemblas su en karakterizita loko, generale kolino (olim sakra kolino), ube la festo duos til auroro dil 24ma di junio. Grandega rogo preparesas hike ed olu brulas dum la tota nokto. La partoprenanti dansas cirkum ica granda fairo, saltas super ol, kantas ed amuzesas...

Ye l'auroro dil 24ma di junio, omni salutas Yani qua foriras e li pregas lu rivenor ye la sequanta yaro. Pose la rituario dil aquo facesas, quale exemple la kolekto di roso, l'aspersado sub la levanta suno... Lore la festo finas e singlu retrovenas a sua hemo.

Segun VALTERS GRIVINS artiklo aparigita en la buletino «Europa nostra»

L'ILIADO DA HOMEROS

Rezumo di lo preirinta : Pro insulto facita da rejo Agamemnôn a lua sakrifikisto la deo Apollôn punisas per mortigera epidemio la Akhaiani. Pos granda disputo kun rejo Agamemnôn, la heroulo Akhillevs mustas cedar. Il imploras lua deala matro Thétis por pledar favore a lu koram Zevs la rejo dil Dei. Zevs konsentas grantar sua helpo ad Akhillevs e sendas mentiera sonjo ad Agamemnôn. Pro miskompreno, la Akhaiani preparas

su por departar e retroirar a lia hemo. La rejo e militisto Odissevs tamen probas despersuadar li agar tale, e tandem li preparas su a la kombato.

Quale la alizita amasi dil gansi, dil grui o dil cigni havanta longa koli, en la prati di Asios, an la rivi dil rivero Kaystros, flugas hike ed ibe, dum agitar lia joyoza ali ed interdevancante kun krei per qui la prati resonas, same la sennombra tribui Akhaiana desvolvesis torentatre en la planajo di Skamandros, fore de la navi e de la tendi ; e, sub lia pedi ed olti dil kavali, terorigive mujis la sulo. E li haltis en la florizita planajo di Skamandros, milope, simila a la folii e la flori dil printempo. Same multanombra kam la senlimita vortici de mushi qui zumas cirkum la stablo, dum la printempala sezono, kande la abundanta lakto blankigas la vazi, la haroza Akhaiani haltis en la planajo opoze a la Troiani, e li deziris destruktar li. Quale la pastori rikonocas quik lia nemezurebla kaprin-trupi konfundita kun la pastureyi, tale la chefi rangizis lia viri. E la granda rejo Agamemnôn esis inter li, simila per la okuli e la kapo a Zevs joyanta pri la fulmino, per la staturo ad Arès, e per la ampleso dil pektoro a Posidaôn. Quale tauro esas supera a lo cetera dil trupo e stacas super la bovyunini qui cirkondas lu, same Zevs, itadie, igis brileganta l'Atréido inter sennombra herouli. E nun, ho Muzi, qui habitas la Olimpala domi, vi qui esas Deini ed asistas omno, e qui savas omna kozi, dum ke ni savas nulo ed audas nur bruiso di glorio, dicez quale esas la Reji e la princi dil Danaani. Nome me ne povus nomizar nek deskriptar la turbo, mem se me havus dek langi, dek boki, nefatigebla voco e bronza pektoro, se la Olimpala Muzi, qui esas la filiini di Zevs tempestoza, ne rimemorigas da me ti qui venis adsub Ilios. Me dicos do la nomi dil chefi e parolos pri la tota navi.

Pèneléôs e Léitos, ed Arkésilaos, e Prothoènôr, e Klonios komandis la Boiôtiani. Li esis ti qui habitas Hyriè e la stonozza regiono Aulis, e Skhoinos, e Skôlos, e la multanombra kolini di Etéôn, e Thespéia, e Graia, e la granda Mykalèsos ; e ti qui habitis cirkum Harma ed

Eilésion ed Erythra ; e ti qui habitis Eléôn ed Hylè, e Péteôn, Okalèè e Médéôn la bone konstruktita, Kôpa ed Eutèsis e Thisbè qua abundas de kolombi; e ti qui habitis Korônéia ed Haiartos havanta granda prati ; e ti qui habitis Platia ; e ti qui vivis en Glissa ; e ti qui habitis la bone konstruktit urbo Hypothèba, e la santa Onkhèstos, olqua esas la sakra bosko di Poseidaôn ; e ti qui habitis Arnè l'abundanta de vitberi, e Midéia, e la santa Nissa, e la frontierala urbo Anthèdôn. E li venabis sur kinadek navi, e singla de oli transportis cent-e-duadek yuna Boiôtiani. Ti qui habitis Asplèdôn ed Orkhoménos di Minyas komandesis da Asplèdôn ed lalménos, filiulo di Arès. Astyokhè Azéido genitabis li en la domo di Aktôr, pro ke la potenta Arès kaptacabis la kandida virgino en la alta chambri. Li omna venabis sur triadek kava navi.

Skhédios ed Epistrophos, filii dil grandanma Iphitos Naubolido, komandis la Phôkèani. Li esis ti qui habitis Kyparissos e la stonozza Pythôn e la santa Krissa, e Daulis e Panopè ; e ti qui habitis cirkum Anémôriéia ed Hyampolis , e ti qui habitis apud la deala fluvio Kèphisos e qui posedis Lilaia, ye la fonto dil fluvio Kèphisos. Li omna venabis sur quaradek nigra navi, e lia chefi rangizis li sinistra-latere dil Boiôtiani. E l'ajila Aias Oilèido komandis la Lokriani. Il esis multe min granda kam Aias Télamôniano, e lua kuraso esis ek lino ; ma, per la lanco, il ecelis inter la Panheleni e la Akhaiani. Il komandis ti qui habitis Kynos ed Opoén, e Kalliaros, e Bèssa e Skarphè, e la felica Augéia, e Tarphe, e Thronios, apud Boagrios. Ica omna Lokriani qui habitis trans la santa Euboie, venabis sur quaradek nigra navi. E la Abanti, plena de kurajo, qui habitis l'Euboia e Khalkis, ed Eirétria, ed Histiaia qua abundas de vitberi, e la marala Kèrinthos, e la alta citadelo di Dion ; e ti qui habitis

Karystos e Styra komandesis da Eléphènor Khalkôdontiade, di la gento di Arès ; ed il esis la princo dil grandanma Abanti. E la Abanti ajila, di qua la hari fluktuis sur la dorso e qui esis brava militisti, deziris perforar tote proxime la enemika kurasi per lia fraxina piqui. E li venabis sur quaradek nigra navi. E ti qui habitis Athina, fortifikat urbo e bone konstruktita dil grandanma Erékhtheus qua nutras Athènè, filiino di Zevs, pos ke la fekunda tero parturabis lu, e quan elu lokizis en la abundanta templo ube dil Athinani la filii ofras singlayare, por plezar ad elu, hekatombi de tauri e de agneli ; ilti komandesis da Ménestheus, filiulo di Pétéôs. Nulatempe vivanta homo, ecepte Nestôr, qua esis plu evoza, esis egalesanta lu por rangizar en batali-ordino la kavalriani e la shildo- portanti. E li venabis sur kinadek nigra navi.

(Duro sequos)

TURISMO: LA INSULO SAINT-LOUIS

La turismo quan me propozas a mea lekteri esas tre mikra turismo, nam parolesas pri la insulo Saint-Louis (Sin Lui) qua esas un ek la du insuleti jacanta en la chefurbo di Francia, Paris, e nomizita segun la nomo di un ek la maxim famoza reji Franca mezepokal ; Saint Louis (Louis IX) qua regnis en Francia de 1226 til 1270.

LA INSULO SAINT-LOUIS

Erste nomizita insulo Notre Dame (trad : Nia Damo) ol esis dum longa tempo separita en du parti, ye la nivelo di la nuna strado Poulletier (Pultye), per fosato trans olqua trovesis l'insulo dil bovini ube pasturis ica pacema rumeri. Rejo Henri IV (1589-1610) decidis la plenigo di ca fosato ma ol efektigesis erste dum la regno di lua filiulo rejo Louis XIII (1610-1643). La nuntempa figurizo di ca insuleto similesas sat bone olta quan onu facis por olu, cirkum la medio dil dek-e-sesepesma yarcento, segun la inspiro dil arkitekto Louis Le Vau (Lui Le Vo). L'insulo Saint-Louis havis la granda fortuna indulgesar dal frenezio di destrukto e rikonstrukto qua atingis la chefurbo di Francia dum la dek- e-nonesma yarcento (kun tamen l'ecepto dil aperturo dil strado Jean- du-Bellay (Jan-dy-Bele) e la plularjigo di strado dil Deux Ponts (De Pon, trad : Du Ponti). Ica insulo Saint-Louis esas probable la maxim homogena sektoro dil Franca chefurbo. De tre longa tempo ol habitesis da aristokrati, artisti ed importanta personi, nulatempe ol cesis atraktar la Paris-ana eminentaro (Daumier, Marie Curie, Blum, Drieu La Rochelle, Princino Bibesco, Carco, Pompidou).

Stranjamaniere ol aspektas tamen sempre separita en du parti, la una qua esas plu turistala, jacas ye la latero orientizita vers la Cité (la altra insuleto Paris-ana), kun olua terasi, teo-saloni, magazini de pakotilio, restorerii kun keleri, l'altra parto qua esas plu tranquila e plu autentika ed ube on duras afektacar vivar segun vilajala maniero. Hike onu audas ankore kelkafoye olda Saint-Louis-ano dicar, ye l'instanto kande lu esas transironta la ponto : «Me iras a Paris».

Segun revuo «Gault et Millau»

SATURDIE, LA KOMERCISTI NE PONDERIS LA VARI...

*La centro dil Juda vivo, esis la «shtetl», t.e. mikra rurala urbeto.
Nur la maxim evoza homi memoras ol.*

LECZNA (Polonia). Da nia specala sendito

Ecepte lua tote nova stadio, nulo diferigas Leczna de la plu multa Polona urbeti. Ica tranquila urbeto, este di Polonia, proxim Lublin, kontenas 20.000 habitanti. La klesh-turmo di lua kirko dominacas l'urbo-mezo. Apud rivero, en la anciena quartero, tamen jacas mikra sinagogo evanta de la XVIIma yarcento, perfekte mantenata e prezervata. «Ol salvesis pro fortuna, nam ol divenabis depozeyo dum la milito, tale explikas Annette Chrzanowska, lokala guidistino. On igis ol divenar muzeo pri arkeologio dum la yari 1960, pose ol divenis muzeo dil Judismo dek-e-kin yari ante nun.»

Ne posrestas plu multe kam deko de simila sinagogi en tota Polonia. Ibe expozaes prego-shali, kandelieri por la festo di Hannukah, qui dekoresas per palmieri e leoni. En Leczna, lo esas la lasta restajo qua rimemorigas ke ante la duesma mondo-milito, 55% de la 2500 habitanti lokala esis Juda. Ica vilajo esis «shtetl», t.e. un de ca tipala vilaji dil Judi di Mez-Europa. La vivo organizesis cirkum la sinagogo, la «heder» (la skolo) e la «mikveh» (la domo dil balni). Ma omna traci di ca vivo, ecepte la sinagogo, nunadie desaparitis. Nur la maxim evoza homi memoras pri ta tempo : «L'omna mestieristi, l'omna komercisti esis Juda», naracas Czeslaw Gregorczyk, evo 84 yari. «Saturdie, on eniris la butik. Li dicis : «Servez tu ipsa, tu ne pagez.» Li ne ponderis la nutriv, nam li ne laboris. On pagis ye la sequanta lundio.»

Czeslaw savis kelka vorti en la «yiddish»-a linguo. Il pasis multa tempo che lua Juda vicini. Il deskriptas tranquila kunvivo inter la Judi e lia vicini. La arivo dil nazisti produktas lo nereparebla. La Judi inkluzesas en dom-insulo cernata per metal-fili dentoza. Plu tarde, ye dio di septembro 1943, li mortigesas. «La Germani mem ne probis celar lia ago. Li demandis a la Poloni kovrar la tombaro per sablo», memoras Bronislaw, qua evis 4 yari ita-epoke. Tale la posvivanti divenis nevolante komplici di krimino.

Plu kam sisadek yari pos ta eventi, ica temo priparolesas desfacile. Yuni, tamen, deskovras e koncias itere ita pasinto. Ola Gulinska, evo 20 yari, studentino pri historio, koncieskis ke el habitas en anciena Juda domo en Leczna per questionar lua geavi. El kreis, kun kelka amiki, expozo pri la «shtetl». El irigis ica expozeyo aden plura vilaji di la cirkondanta regiono. «Ni konstatis tre forta reakti, elu dicas. Ula personi ploreskis, altra naraceskis amaso de detali.» Bezonesis l'arivo di ca generaciono dil poskomunisma tempo por ke, timide, la Juda historio di Polonia komencez trovar sua plaso.

AL. G. (artiklo publikigita en la diala jurnalo LA CROIX)

BÉLESAS DEO...

«Belesas Deo e beleson lu prizas», asertas Araba Mohamedana proverbo. Pasintayare, me havis serioza prisanesa problemi e, quankam me esas plu Buddhista kam Kristana, segun konsilo da mea matro me pregis Kristana santi. E, pos medikala exameno, konstatesis ke kontree a to quon onu timis, me ne havis grava morbo. Ico povabus esar hazardo, ma anke pro quo ne ? la efekto dil pregi. Do, me rezolvis kom gratitudo tam ofte kam lo esas posibla irar a katolika meso sundie. Fakte me ne plus iris a tala katolika Deo-servo depos la liturgiala reformo produktata dal koncilo Vaticano II. En Francia, la bela ceremonii e rituario anciena en la Latina remplasesis per lamentinde ledega kantiki e rituario en la Franca. Me insistas pri Francia, nam segun demandi a exterlandana amiki, la

situeso, carelate, esas min mala ibe kam en mea desfortunoza lando. Do, me asistis senentuziasme la nova «meso». Lo povabus durar longatempe tale, ma uladie per lektar la fluganta folio quan onu disdonis por informar pri la aktivesi dil parokio, me konstatis anke ke esis diskreta ma evidenta propagado politikala favore ad idei quin me nule aprobas. Lore me komplete repugnesis e me cesis irar a tala religiala ceremonii desbelega ed ideologie markizita segun idei qui absolute desplezas a me. Me rezolvis irar a Paris (qua jacas ye 30 km de mea hemurbo) ed asistar la meso di tradicionalista katoliki en la kirko Saint Nicolas du Chardonnet (Santa Nikolaos dil Kardoneto). Certe, ne omni aprobas lia rezisto kontre la novaji ed on susuras ke la tradicionalisti esas tre reaktema, ma ico ne jenas me multe.

Kande me eniris la kirko, me havis l'impreso ritrovar ulo quan me nulatempe vere abandonis e ke nur hike esas vera meso. Me itere audis la reciti en la Latina e la belega anciena kantiki splendide kantata. La atmosfero esis plu serioza e fervoroza kam en la kirki ube efektigesas la «moderna» rituario. Hike esas vera beleso e me pensis pri la Araba proverbo quan me citis supre. La homi generale bone vestizesis, preske omna mulieri esis eleganta e surhavis chapeli o mantilii, nam tradicionema katolika muliero ne darfis enirar kirko nudakape. Ed on povis perceptar ke ca homi esis bone edukita segun anciena mori. Quankam la meso duris dum du hori, vice dum nur un horo, me nule tedesis e me partoprenis, joyoze e profunde impresita, la tradicionala rituario. Ma a me, ico esas avan omno tradiciono, nam mea vera kredo esas plu Buddhista, Hinduista, Taoista, Druidista e mem ulagrade Juda kam pure Kristana. Fakte, kande me pensas pri ico, me konstatas ke koncerne la spiritaleso e la religio, me havas mento multe plu Chiniana kam Ocidentala. Nome, la Chiniani (adminime multa de li) tre inklinesas a religio e spiritaleso ma sen esar absoluta e senrestrikte adepti di nur un religio. E, la ritui esas tre importanta a li, nam li havas tale profunda e forta relato a la socio ed a l'universo. Me sentas same. Pro ico, me rezolvis tradukar l'artiklo, quan on povas lektar sube, pri la religiemeso dil Chiniani.

KA LA CHINIANI ESAS RELIGIEMA POPULO ?

Inverse di Ocidento ube la religio konsideresas kom transcendanteso, lo esas unesme tra la rituario ke la Chiniani travivas lia spiritaleso.

Kad existas religio en Chinia ? «*Certe ne ye la Indo-Europeana senco di ca vorto*» quik asertas la specalisto pri Chinia Cyrille J.-D. Javary. Nome, la mitologio Chiniana konceptas nek kreera deo, nek mem - adminime ante la veno dal unesma Buddhista misioneri ye la 1ma yarcento p.K. - raporto pri la kreado. «*La serchado pri la origini esas morbo dil mento*», savigas abrupte Chiniana proverbo. Tamen esas desfacila negar la profunda sentimento religiala dil Chiniani. Ma olta, inverse di to quo existas en Ocidento, dependas de koncepto dil religio ube la rituario pleas unesmaranga rolo.

Fakte, plu kam en la transcendanteso, la fundamento dil Chiniana pensado jacas en la rituario. E lo esas en la kulto dil ancestri ke olta expresesas avan omno. «*Mem se ne parolasas pri kulto...e ke advere ol ne dedikesas al ancestri*», dicas ridetante Cyrille J.-D. Javary. Ita «*kulto dil ancestri*» ne facas homajo ad ulu e ne vizas transmondskinti. «*A la angoriganta enigmato dil morto, la religii naskinta weste de Tibet omna respondis per la kredo ye transa mondo min o plu paradizatra, exter la tempo e la doloro, la specalisto pri Chinia explikas. Pro ke ol esas min metafizikala, la Chiniana mento depos omna tempi radikizesas en rurala fido ye la perpetueso dil vivo.*» Konseque lu opinionas ke la mortinti ne esas mortinta ma li departis vivar a nevidebla universo. Ed, en ica perspektivo, la mondo populizesas per spiriti quin oportas pacigar. «*La Chiniani ne iras a la templi por pregar, ma por negociar helpo kun to quo agnoskesas kom protektanta povo*», insistas Cyrille J.-D. Javary. Ico esas la motivo pro quo uzesas nevera lingoti o nevera pekunio - kelkafoye centi de milioni «yuan»-i ! - olqui brulesas en templi, o mem la donacaja kofreti

qui reproduktas lavo-mashini e posh-telefonili : omno quon la mortinti revabus posedar dum lia vivo-tempo !

Ye la sociala nivelo, la rituaro pluduras anke havar granda importo. «Dum ke Occidente, lu semblas a ni esar hipokritajo represanta la personeso, lu esas en Chinia la manifesto di vivo-arto qua posibligas a singlu markizar la qualeso di instanto o di situeso», remarkas Cyrille J.-D. Javary a qua la «*laika religio imperiala*», qua esis olim la fundamento dil politikala pensado, mantenis lua omna konveno, mem depos la establiso dil popul-republiko. En

Huaiyang, en Henan (mezo di ca lando), 800.000 personi iras grandanombre a to quo konsideresas kom la tomo di

Fuxi, la legendala ancestro dil Chiniani. Cirkum ita tomo, onu trovas statui di intercesanta spiriti quale olta di Guanying, qua esas Chiniana aspekto dil Buddhista deajo Avalokitesvara, ma anke, neexpektite, ...Mao Ze Dong ! Nome, sen renegar irgo dil fundamental elementi dil Marxismo, la Chiniana komunismo savis tre bone adaptar su a la religiala simboli di tradicionala Chinia. «*La Chiniana revolucioneri ne konceptis la Marxismo kom ideologio, ma kom ciencala pragmatismo qua povis irigar lia lando ek la mizero- e sklaveso-stando ube lu falabis pos tri yarcenti de Manchua okupado e de Occidentala kolonialismo, Cyrille J.- Javary explikas. Se rupto devus eventar, lo ne esis kun la politikala e religiala tradicioni anciena, ma kun la recenta periodo, dum qua Chinia ne esabis fidela a to quo konstitucas lua identeso.*»

E.g., se la reda koloro esas, Occidente, olta dil Revoluciono, Chinia- lande, ol esas unesme la koloro dil vivo e dil joyo : ol do divenis senprobleme la koloro dil Chiniana nacionala standardo. Ita standardo ne ornesas per la siklo e la martelo ma per kin steli, olqua esas la tradicionala cifro dil centro e dil mezo di la tero (zhong, «mezo», esas la oficala nomo di Chinia) cirkum qua rangizesas la quar punti kardinala ! Koncerne la vorto revoluciono, qua nule konformesas a nia ideo pri subverso, lu tradukesas per *gé ming*, t.e. la anciena Konfuciana ideo di «prokuraco-chanjo» signifika ke la Cielo forprenis lia legitimeso de koruptata guidanti por donar ol a saja suvereno. Cetere, lo esas sur la placo Tian An Men ke, ye la 1ma di oktobro 1949, Mao proklamis la popul-Republiko Chinia : en la ipsa loko ube la imperiestri supozesis rinovigar lia prokuraco kun la Cielo. Ico esas tote evidenta simbolo por la Chiniani !

Ica pragmatismo radikifas profunde en sinkretismala tradiciono. La Chiniana Buddhismo tale grande cherpis de la tradicionala pensado por radikifesar en ica lando dum transpozar, exemple, la taoista doktrino di la «ne-agar» o dum transformar dei e deini Chiniana a «bodhisattva»-i... Ankore nunadie, la Chiniani ne hezitas navigar inter la diversa kulturi. «*Singla klerikaro havas lua fako, explikas Cyrille J.-D. Javary. La taoismo e.g. esas tre efikiva por ekspulsar la spiriti. Opozite, koncerne omno relatanta la morto, la Chiniani orientizesos prefere a la Buddhismo.*»

Tala ago-maniero esas desfacile komprenebla a la Occidentani nam che li la nociono di lo absoluta esas tilextreme importanta. Fakte Chinia havas nula savo pri nia nociono di peko : esas peko nur dependanta del kunteksto... Lo esas to quon Konfucius explikas pri la personala plurichigo, ol esas bona o mala kozo segun la kunteksto : «*Se la lando suriras la*

Voyo dil vertuo, shameskez havar nek richaji nek honorumi. Ma se lu ne suriras ol, shameskez havar oli»... Segun Cyrille J.-D. Savary, ita pragmatismo havas kom fonto la skribarto Chiniana : «Ni pensas per variebla vorti, ma la Chiniani pensas per nevariebla ideogrami*, lu rezumas. Kande ni provas verajo per rezono, la Chiniani postulas pruvo nur per la suceso.» Ma por ica specalisto pri Chinia, lo esas mem plu profunde ke oportas serchar la fundamentala difero inter la Chiniana mondo e la Indo-Europeana mondo dil religio. «La Chiniana civilizuro esas la unika civilizuro dil Euraziana kontinento qua existas en la lando ube ol naskis. Fundamentale, ni, Ocidentani pluduras esar nomadi, dum ke la Chiniani pluduras esar agrokultivisti nenomada, lu substrekizas. Or, la nomado ne establisas lua reperili surtere ma en la cielo, quan lu populizos per deaji fixa e perfekta. Por la agrokultivisto, kontree, la cielo ne esas fixeso ma chanjo. Cetere, en la Chiniana, la vorto chanjo skribesas per la ideogrami* «suno» e «pluvo» !»

Segun artiklo da Nicolas Senèze publikigita en la jurnal LA CROIX

FRESKO

Por restar che Chiniana temi, me prizentas a mea estimata lekteri novelo ekstraktita de la verko da famoza Chiniana auroro dil dek-e-sepesma yarcento nomita Pu Songling. Kelka Chiniana recensisti asertas ke il esis ulo quaze Chiniana Maupassant o Chekov. Tote aparte interesiva esis lua libro : «Astoniva rakonti di Liaozhai». La sube tradukita novelo trovesas en ca libro. Ol aludas la Buddhista temo dil iluzional karatero di la realeso. Me esperas ke la exotikeso di ca novelo e lua stilo ne konfuzigos mea lekteri.

Meng Longtan di Jiangxi e Djuijen Zhu sejouris en la chefurbo. Foye li hazarde venis a monakerio di qua la pregohalo e la medito-chambri ne esis tre vasta. En olu lojis provizore nur un olda bonzo migranta. Remarkinte la arivanta gastis il ordinis quik sua vestaji, salutis li e guidis li por vizitar la loko.

En la halo videsis idolo-statuo di Mastro Baozhi. Sur la muri ye amba lateri esis videbla splendida freski kun vivosimila homala figuri. Sur la estala muro trovesis pikturo pri la Buddhista legendo «Cielal Damzelo Varsanta Flori», en qua esis damzelo kun hari pendanta, flori en manuo e subtila rideto survizaje. Elua cerizea labii esis preske pronta moveskar ed elua okuli similesis lageti ondifanta. Pos longa fixa regardo ad el, Zhu sentis sua mento konquestita e lua pensi koncentresis quaze en tranco. Ilua korpo glit-flugis quaze en nubi e ja balde venis aden la fresko sur la muro. Il vidis l'una pos l'altra palaci e pavilioni, diferanta de olti dil homala mondo. Olda bonzo predikis sur platformo, cirkondata da amaso de spektanti en robi kun la dextra shultri nudigita. Zhu staceskis inter li.

Kelke plu tarde, il sentis ke ulu diskrete tiras lua basko. Il su turnis e vidis la yunino kun pendanta hari. El rideteskis e departesis de la loko. Quik il sequis el e trairinte zigzaganta koridoro arivis a chambreto. Zhu hezitis avancer. El turnis dope sua kapo e levinte sua manuo kun la flori, advokis il geste, ed il iris vers el en la tranquila chambro dezerta. Subite il embracis el ed el ne rezistis forte, konseque li glitis en intima ludo. Pose, el dicis ad ilu, ke il ne tusez, klozis dop su la pordo e departis. El rivenis dum la nokto. Tale pasis du dii, ed elua kompanini perceptis qua iras kun el, serchis kune e trovis la erudita yunulo. «Ja sioreto esas tante kreskinta en tua ventro, e tamen tu lasas ankore tua hararo pendar por sembligar tu kom virgino ?» eli dicis mokante. Harpinglin ed orelringin eli prenis e koaktis elu facar harnodo di yuna spozino ed el tacis shamoze.

«Fratini» dicis un ek la yunini, «ni ne restez tro longatempe por ne produktar desplezuro». Ed eli ekiris kun rido-bruiso. Regardante la bela chiniono stacante altege sur elua kapo ed elua pendanta fenixatra harpinglo ; Zhu trovis el mem plu charmiva ke kande el havis pendanta hari. Vidante ke nulu stacas en la cirkumajo il komencis amorludo kun

el, dum sentar moskal aromo, qua penetris en ilua kordio. Ante la fino di lia plezuro, audeis krakanta bruisi di ledra boti e tinklado di kateni, quin akompanis lauta voci argumentante. La yunino su levis terorigita cele regardis kun Zhu ad-extere e vidis oficio en kuraso, kun vizajo nigra quale fuligino, kateni en un manuo e bastono en la altra. Cirkum lu stacis la yunini.

«Kad vi omna esas hike?» questionis la oficio.

«Yes» respondis la yunini.

«Konfesez, se ulu ek vi celas homo dil infra mondo e ne jenezez» dicis l'oficio.

«Yes», omni respondis unvoce.

La oficio riturnis su e regardis feroce, semblante faceskonta explorado. La yunino paleskis pro teroro a dicis a Zhu panike : «Quik celez tu sub la lito.» El apertis pordeto en la muro eforfugis hastoze.

Zhu kushis surventre e mem ne audacis respirar audeble. Balde audeis bruis de pazi di ledra boti, qui venis aden la chambro e pose ekiris. Pos instanto la bruisi e voci extingesis pokope ed ilua kordio kelke quieteskis ; tamen extere ankore audeis tempope paroli di preterpasanti pri l'afero. Longatempe kushinte ibe, Zhu sentis quaze cikado bruisus che l'oreli e cintili spricus ek l'okuli. En ica netolerebla situeso, il ne povis agar altramaniere kam askoltar silencoze e vartar la retroveno dil yunino, e mem il ne plus memoris de-ube il departabis. Dume, Meng Longtan, qua stacis en la prego-halo, remarkis, ke Zhu desaparabis en un instanto, divenis perplexa e questionis la bonzo, pri to quo eventis.

«Il iris askoltar predikado» dicis la bonzo ridetante.

«Adube?» questionis Meng.

«Nefore» respondis la bonzo.

Pos instanto, la bonzo frapetis sur la muro per sua fingro ed advokis :

«Sioro pastrono Zhu, pro quo vu esas absenta tante longatempe?»

Balde aparis en la pikturo la vizajo di Zhu stacanta kun kapo inklinata adlatere quaze askoltante ulo.

«Vu vartigis longatempe vua akompananto» klamis itere la bonzo.

Quik pose Zhu glit-flugis ek la fresko e venis adsur la planko-sulo. Il stacis kun depresita mento, okuli regardante neprecize, e gambi neforta. Meng astonesis e pos quietesko il questionis Zhu pri to quo eventabis ad il. Ita dicis ke pos celir su sub lito, il audis tondratra bruiso, konseque il ekiris la chambro por vidor to quo bruisegas. Li regardis la yunino kun flori en manuo e vidis ke alte stacas sur elua kapo chiniono vice la pendanta hararo. Kun granda astoneso Zhu reverencis la olda bonzo e questionis il pri la kauzo. «Iluziono naskas en la mento» dicis la bonzo kun rideto. «Quale me, kompatinda bonzo, povus explikar lo?»

Zhu senkurajeskis e takis e Meng sukusesis e shamozeskis. Li adiiis la bonzo ed ekiris decensante l'eskalero.

La raportinto dil astoniva rakonti komentis : «La dico «Iluziono naskas en la mento» sonas quale vorti di homo qua trovis lo vera. Debochoza mento produktas iluziono di volupto e voluptemo produktas anmo-stando di timo. La «Bodhisattva»(1) per sugesto komprenigas da la puke instruktita homi ke la miriade de transformi di iluzioni esas nulo altra kam la aktiveso dil homala mento. La olda bonzo parolis kun bonvolanta kordio, ma regretinde montresis nula signo ke la askoltinti komprenas ilua vorti ed esus pronta irar al monto kun desligita hararo por serchar lo vera». (2)

(1) «Bodhisattva» : Homo qua atinginte la stando di Buddho renuncas pri sua salvo til la tempo kande il sucese helpabos omna vivanta enti obtenar la «nirvana», olqua esas stando di perfekta paco e feliceso mentala.

(2) Por serchar lo vera : Probable parolesas hike pri invito nekomprenata dal yuna homuli divenor monaki od ermiti Buddhista.

LA FANTOMIZITA DOMO

Fakti autentike travivita.

Olim, kande me esis tre yuna puero e mem ankore infanto habitanta en la vilajo Rozérieulles, mea matro konoceskis ed amikeskis a yuna muliero, samevanta kam elu, nomata damzelo Chacha. Ita damzelo Chacha prenomizita Simone esis celiba ed habitis, kun lua vidva patro ed olda onklino di qua la nomo esis Lea, bela anciena domo kun granda gardeno florizita en tranquila ed izolita loko di la vilajo nefore de agri ube on kultivis frukti saporozaj (precipue fragi, cerizi, frambi, ribi) e de proxima boski e kolini verda.

Damzelo Chacha invitis ni ofte, mea genitori e me, a lua domo por komune repastar kun el e lua familiani. Ico eventis kustumale sundie. Ni esis afable acceptata da le Chacha e mea genitori interparolis joyoze kun lia nova amiki. Siorino Lea esis tre afabla ed espritoza homino qua savis raportar vivoze pri la anciena tempi e mori quin elu travivabis. Pos la repasto damzelo Chacha pleis piano por ni, nam el esis docistino pri muziko e lua fratino esabis kantistino en Paris. Ita muzikala dotiteso esis kelkete stranja, nam lia patro lor lua aktiveso-periodo esis profesionala kukifisto. Cetere, lor nia rendevui, il koquis por ni delicoza kuketi.

Ma la tempo pasis e mea genitori chanjis lia lojeyo ad urbeto Moulins les Metz. Le Chacha qui ne esis posedanti di lia habiteyo mustis anke translojar a sat fora altra loko pro ke lia proprietero volis rekuperar sua domo por lu e lua familio.

Mea matro tamen mantenis la kontakto kun lua amikino ed uladie - me memoras ke esis en la yaro 1953 - damzelo Chacha invitis ni por pasar semanofino en lua nova hemo. La rurala urbeto, ube nun el e lua parenti habitis, esis ravisanta e charmiva domo. Ica loko nomizita Marly esis sat pekunioza urbeto borgezala, plu pleziva kam la vilajo Rozérieulles, nam la ruro esis plu vasta, same verda e nelimizita per kolini. Enurbe, ni povis trovar omna avantaji di urbo, quin la vilajo Rozérieulles posedis nur skarse. Me memoras ke la komerceyi, precipue la mikra vendeyi, qui, tatempe, ofris por komprado omnaspeca vari esis furnisata per bela anciena mobli e la komercisti esis tre profesionale afabla.

Ni arivis ibe dum bela printempala vespero kande la suno kushanta incendiatis per splendida oranjea ed orea farbi la konstrukturi e la cirkondanta pejzajo. La domo ube le Chacha habitis esis mem plu vasta e bone lokizita kam lia preirinta lojeyo nam ol cirkondesis per bela prati e centyara arbori.

La vespero pasis gaye cirkum saporozaj dineo-repasto. Mea genitori questionis su quale le Chacha qui ne esis tre richa povabis obtenar e lokacar tante pleziva lojeyo po chipa preco dum ita posmilita tempo kande ne esis facila haveskar lojeyo pro indijo de habitebla domi lore. La respondon li esis baldege havonta.

Lor ke esis tempo irar a la dormo-chambro jacanta ye supera etajo por la nokto-repozo, damzelo Chacha avertis diskrete mea genitori ke esis pikturo super la lito qua sempre renversesis ed onu ne povis riinstalar lu korekte nam lu sempre rikomencis sua stranja ludo.

Fakte, astonata ed amuzata, mea genitori konstatis ita bizara fenomeno. Pose li extingis la lumo e dormeskis. Ye la mezo dil nokto cirkume, mea matro, di qua la dormo ne esis profunda, vekis kun opresanta angoro-sentimento. Subite, el audis brujo de pezoza pazi, quale olti di ulu qua pedvestizesus per ligno-shui. Elu opinionis ke forsan lo esas siorulo Chacha qua durstas e volas drinkar aquo, ma ico duris tro longatempe. Ye ula instanto, tote neexpektite, el audis tri forta frapi kontre la pordo dil chambro. Tainstante vekis anke mea patro, qua havis bona dormo ma qua ekirigesis de sua dormo per ita frapi. Lu iris a la pordo, timante ke ulo mala eventez ad ulu en ita domo, ma nulu esis videbla e mea patro retroiris grunante a la lito.

Pose la bruisi cesis.

Me ipsa dormis en vicina chambro e, forsan, pro ke me juis la profunda dormo dil yuneso, me ne audis irgo.

Ye la sequanta matino, mea genitori ne esis tre kontenta. Li questionis la olda patro Chacha, kad lu havabis sanesala problemi dum la pasinta nokto. Il semblis tre surprizita e respondis ke no. Damzelo Chacha qua intelektis pri quo parolesas rezolvis klarigar ica enigmato a mea genitori.

El havabis tre granda desfacilaji por trovar decanta lojeyo por elua mikra familio. Ma ulu de lua konocati konsilis ad el vizitar ita domo. El tre astonesis ke tante splendida habiteyo ne ja trovabis lokacanti e ke , ultre lo, la lokaco-preco esis sat chipa. Nur la lugantino dicabis ad el misterioze ke la anciena proprietero, s-ro Walter tempope retrovenis nokte en lua domo. Pos instalesir en ita habiteyo, damzelo Chacha audeskis la bruisi quin me raportas. El questionis lua lugantino pri la motivo di ca stranjaji. Lore, elca furnisis la expliko dil fenomenis audata : olim s-ro Walter esabis famoza risanigero qua tre habile per lua manui risanigis mem tre grava morbi quin la mediki ne savis kuracar. Ma, regretinde, il esis sorcisto, amiko dil diablo, ed obtenabis lua marveloza dotiteso nur danke pakto kun Satano. Il flegis lua kuracati en la rezideyo ube nun habitis le Chacha e kurtatempe ante mortar, il avertabis ke il retrovenos nokto adibe por sokursar maladi qui bezonus lua helpo.

Eventis, tale, e nulu ante damzelo Chacha (qua ne konocis ca loko e lua historio) audacabis lokacar la dicita lojeyo.

Koncerne damzelo Chacha el kustumeskis audar ica bruisi e sucesis bone dormar malgre omno; elua evoza familiani remarkabis nulo. Cetere, elu ne havis altra selektebleso, nam itatempe esis apene posibla trovar lojeyo en posmilitala Francia.

Tale, danke la fakto ke ita domo esis fantomizita el sucesis, malgre la problemi e desfacilaji di ta epoko, obtenar bela shirmeyo por el e lua familiani.

MISTERIOZA DESAPARI

La Usano James B. Warson esis drinkema por alkoholaji certe, ma il esis anke bonega sportumanto. Ye la dio 23ma di septembro 1873, il kuras kom konsequo di idiota pario en la skopo parkurar 60 km sen haltar. Li esas tri personi nam du amiki sequas lu en chareto ed un de li esas fotografisto. James avancas rapide sen videbla fatigo. Dop lu, ilua amiki kurajigas lu. Subite il semblas shancelar, facar mispazo e falar adavane dum kriegar. Lu ne arivos surtere, nam il desaparos subite, samamaniere kam on supresas imajo en filmo. On ne plus trovos lu irgatempe e lua amiki esos traumatizita porsempre.

LA DAMO KUN BLUA SANGO

Francia-lande, la kazi di ne-explicita desaparari esas grandanombra. Yen la maxim enigmatatra de oli.

Ico eventas en Dreuil-les-Amiens en 1932. Lo esas grava automobil- acidento. Ek l'amaso de metalaji du testi fortiras nekoncianta yunino ed ipsa duktas elu a kliniko di Amiens ube el aceptesas en urjanteso. La mediko lore presenta ekprenas sango dil viktimo skope saveskar lua grupo por povar transvarsar altra sango en el. Lu astonesas per la bluatra koloro di ta sango, e mem pluse, kande l'analizo di ta sango indikas nekonocata kompozio !

La sempre nekoncianta yunino flegesas quale devas esar por urjanteso e pose elu duktesas aden chambro che la rivivizo-servo. Malgre la prezenteso di flegistino, ye la matino ne plus esis irgu en la lito, ube nur videsis la krumplata falduri di la tuki. Dum ita nokto, ica kliniko klozesis e lua pordi esis riglagita de-interne. La fenestri dil teretajo, ube trovesis la chambro dil kuracatino, esis provizita per stangi. La jendarmeyo-servi avertesis ma nulatempe la «damo kun blua sango» ritrovesis. Sur la loko dil acidento, on trovis la traci dil shoko ma anke nulo del automobilo.

Ico esis un de la kazi maxim enigmatatra di desaparo en Francia.

Artikleti ekstraktita de la revuo POLICE MAG

**GUTI DE OMBRO
E GUTI DE LUMO**

La blueso profunda
dil oceano
qua kolorizas per nokto
la vivo
gutig adsur mea spirito
frajil
lejer quale folio
qua chanjas direkto
che suflo
di vento,
qua chanjas koloro
che radio
di suno
montrante
al kreuri
sua verdeso maxim intensa,
ulfoye dum poka
ulfoye
dum multa pazi
de mea konfuz irado
timoza e dubitoza.
Ulfoye dum multa,
ulfoye
dum poka salti
de mea nestabil saltado
tremetanta e necerta,
adsur mea anmo
lejer
frajil quale saponbulo
qua krevas
ruptesante
aden mil guteti
minuskul
che feblega
frolar,
qua flugas
libracante
che la berso di la brizo
montrante
en sua rotacar
mil astoniva kolori,
gutig
l'azuro sunoz
dil maro kristalatra
qua kolorizas per lumo
la vivo.

Tiberio Madonna

LA MISTERIO DIL OBLIVIATA VILAJETO

[Rezumo di lo preirinta] : En 1943, viro e lua spozino iras a la hemo di olda mortanta onklulo. Li arivas a stranja vilajo ube li informesas pri astoniva kozi e cienco nekonocata altraloke. Li invitesas dejunar kun misterioza Ekleziani qui savigas da li sekreta fakti ed eventis dum ke li savuras ecelanta repasto ekologial.

Pierre de Brueys interdiktis la kulto dil imaji, e tote aparte l'adorado dil Kruco, nam il opinionis ke ica tormento-instrumento sur qua lesu sakrifikesis povis esar nur simbolo di infameso ; dum ke la Kelta Kruco celas, segun lua konstrukto-cifri, la klefo di tota docado esotera.

- Kad lu ne esis samtempo dil famoza Nostradamus ?
- Yes ya, e me intelektas to quon vu volas inferar : ma me ne pensas pri komparar lia verki. Michel Nostradamus ne esis un de nia membri e disponis altra procedi, per qui il redaktis lua famoza e nekomprenebla Centurii ; ed il mortis en 1566.
- Vu havas vere bonega memoro, ho mea Patro ! Forsan per studiar la dati segun la procedo di Ferrier, on rideskovrus la klefo dil profetumaji ?
- Lo esas tre posibla !
- Omnakaze la reji dil dinastio Valois povas fanfaronar bone informesir !
- Li esis tale... E lo esis la maxim bela yari dil Franca sinioreso. Desfortunoze, nia reji divenis pokope stranjeri... Politikala mariaji koruptabis la pureso di lia sango : Henrikus IV spozigis Italianino : Maria de Médicis, matro di Ludovikus (Louis) XIII, ed ica laste dicita spozigis Anna di Austria. Quo posrestis de Franca sango en la veini di Ludovikus XV por ke il povez transmisar ol a la filiulo naskinta de lua mariajo kun Maria Leczinska, elqua esis Polonino ?

Camotive Ludovikus XV esis la unesma rejo di Francia qua ne iniciesis a la misterii di Perrière.

Lor la regno di Ludovikus XV, un de la non supera druidi nominesis, per specala bulleto dal papo, promovata de l'abadeyo di la Trappe (ordeno di Citeaux) (ube il rezidis) til la alta ofico di prioro dil abadeyo di Lagny, en 1763.

- Quale ico esis posibla, quoniam* la papo...
- Vu ne questionez tro multe... kad un de nia amiki, di qua vu konocas la verki, ya dicis ke on povas negociar aranjeri kun la Cielo ?

Domno* Bonaventure Guyon povus do en ita monakeyo proxima a Paris aceptar ed informar la altaranga personi maxim influanta dil rejala Korto danke la klefo dil destini quan il parsavis e precipue danke lua doti pri divino e pri interpreto.

Plurafoye il informis la Rejo pri la graveso dil Destino qua minacas la rejeso, se lu persistas pludurigar lua vivomaniero e lua politiko. Ja unesmafoye la neoportuna babilaji da Sinioro de Bossuejous de Roquelaure, episkopo di Senlis, produktis kontre la prioro di Lagny la rankoro di Siorino Dubarry pro ke il probis avertar la Rejo kontre elu. Lo esis Sinioro de Rohan, ilqua cetere esis nekredanto, qua komisesis inquestar pri ilu. Il venis a Lagny, questionis Domno* Bonaventure nam il imperesis revokar lu senfriste de lua ofico ed enkarcerigar lu per la terorigiva akuzo pri Satanismo e Magio. La prioro dil Benediktani sucesis demonstrar a la rejala inkuizitoro ke esas nulo en lua procedi di destino-explorado relatanta a la Diablo, pro ke ni ne kredas lua existo ; e kande il departis li esis amiki.

Dum la sequanta yaro, 1774, la predici da nia patro Guyon divenabis realeso : la rejo mortabis e Ludovikus XVI entronigesis. Sinioro de Rohan, diveninta unesmaranga kapelisto dil Rejo e Statala konsilanto, rivenis por konsultar la prioro di Lagny pri la futuro dil nova regno.

- «La Rejo esez prudenta por evitor mortigesar per «judiciala verdikto ante atingar la evo quaradek yari».

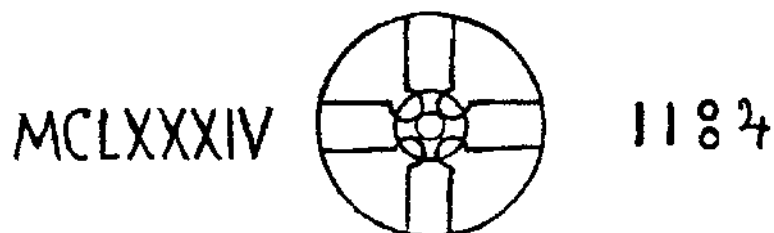

- Ma, dicitis indignante ica unesmaranga kapelisto, onu ne kondamnas la suvereni ye morto-puniso, kad ?
- Memorez pri Charles Stuart ! Cetere, Sinioro, yen la horoskopo di Sinioro Delfino tale quale me redaktis ol pasintayare pos vua vizito. E detaloze, Domno* Guyon explikis a la prelato la principo di la horoskopo segun la nechanjebla reguli dil cielala matematiki di qui il konsentis revelar a lu la mekanismo. Konsternita, Kardinalo de Rohan questionis : «Ma quale la Rejo povus eskapar de ca abomininda destino ?»
- Ni probos altra procedo por verifikar la desfortunoza auguro : Kad vu voluntas, Sinioro, skribar sur ica paper-folio la nomi e qualifikanta tituli di Sinioro Rejo ? La Statala Konsilanto skribis :
Louis Seize Auguste duc de Berri, roi de France et de Navarre (Ludovikus Dek-e-Sisesma Augustus duko di Berri, rejo di Francia e Navara).
La prioro kontemplis ica texto, e pose, trastrekizante la literi, il rikopiis oli sube en diferanta ordino. Ilu regardis sua verko e dicitis dum lokizar ol sub la okuli dil kardinalo :
« - Videz ica literi, Sinioro, oli tradukas ipse la fato di nia Statestro : de Louis «Seize» navrera et décidera de funeste augure (di Ludovikus «Dek-e-sisesma» vundos e decidos per funesta auguro). E XVI esas la arkano dil Taroko qua expresesas per «senkapigita TURMO» !
Ma posrestas quar neemployata literi, me tradukas oli : Donc condemnation Bourbon Roi (do kondamno di Rejo Bourbon). Kelka de nia patri preferis uzar la latina, plu konciza, por ita izolita literi...ma me ne audacas...
« - Parolez, me suplikas vu :
Damnatur Capite Belli Reus (Kondamnita havar tranchita kapo pro kozi di milito). Kad oportas tradukar ico a vu ?..
- Ma quale salvar la Rejo ?
- Per persuadar lu abdikar. Ica presigno koncernas plu multe la Rejo Ludovikus XVI kam la homo.
- Vu esas fola !
- Pro ke vu parolas a me tale, voluntez aceptar ke me estimas ne plus havar motivi por durigar ica konverso, sike replikas la prioro.
- Vu savas la grava akuzi qui facesis kontre vu pasintayare, Sioro prioro ? Kad vu volas adjuntar ad oli olta di komplotar kontre la Rejo ?
- Me dicos nulo pluse, Sinioro, ni esas inter la manui di Deo. Prefere timez por vu ipsa, pro ke vu refuzas askoltar lua konsili...vua propra destino anke implikesas...

(Duro sequos)

Domno* : Ekleziala titolo

Tradukita de libro redaktita da Paul Bouchet - Inter-Kelta Arkidruido

KURIERO INTERNACIONA, NUMERO 1-2008
TABLO DI KONTENAJO

Vorto dal redaktero/Diversaji.....	2
Madame Récamier.....	3
Linguala disputo inter la avionala kompanio Air Berlin e la Balearani.....	4
«Las Fallas» (La Brulendaji) di Valencia.....	5
Ka la petrolo-krizo esas fortuna ?.....	7
Pledo por la ordinara homo.....	8
La rejo mortis, vivez la (nova) rejo !.....	9
London 1913.....	13
La festo dil somerala solstico en la Latviana tradiciono.....	14
L'Iliado da Homeros.....	13
La insulo Saint-Louis.....	15
«Saturdie, la komercisti ne ponderis la vari...».....	16
Belesas Deo.....	16
Ka la Chiniani esas religiema popolo ?.....	17
Fresko.....	19
La fantomizita domo.....	21
Misterioza desaparari.....	22
La damo kun blua sango.....	22
Guti de ombro e guti de lumo.....	23
La misterio dil obliviata vilajeto.....	24

KELKA IDO-FORUMI

Tre populara esas la forumo : <IdoCatalaOccitan@yahoogroups.com>.

La jeranto di ca forumo skribas kelkafoye interesanta mesaji pri la singladia vivo, pri sporto e pri diversa temi. Ol ne esas nur en Ido, nam quale lua nomo indikas lo, on povas anke sendar mesaji en la Kataluna ibe. En ica forumo senteblesas ulo de la mediteraneala kordiala varmeso.

Por la novici qui volas ameliorar lia savo di nia Idolinguo, esas konsilinda adherar : <idolernerneyo@yahoogroups.com>. Politikumado ne esas rekomendata che ica forumo.

La politikumado anke ne esas rekomendata che la forumo : <idostab@yahoogroups.com> qua guidesas da me. Me esforcas havar bona kulturala nivelo kun traduki dil Odiseo da Homeros qua aparas tempope folietone. Me publikigas ibe preske singladie KELKA NOVAJETI.

Se on esas kurioza, on povas trovar tote diferanta forumo, qua ne esas guidata da movadala Idisto e di qua la tituli di la rubriki esas en mala Ido, ma la mesaji ibe esas en korekta linguo. Yen la adreso di ca forumo : <idisto@groups.msn.com> .

Fine, me havas inklineso por la forumo ido-italiano@yahoogroups.com pro ke me chefe provizas lu per mesaji, quankam me nule savas la Italiana.

REVUI E LIBRI

La precipua revuo di nia movado esas PROGRESO, qua esas l'organo dil ULI. Ma la nova redaktero s-ro Pontnau jus demisionis. Altra revueto esas olta dil Germana Ido-Societo titulizita IDO-SALUTO, ol publikigasas reguloze ed havas bona nivelo.

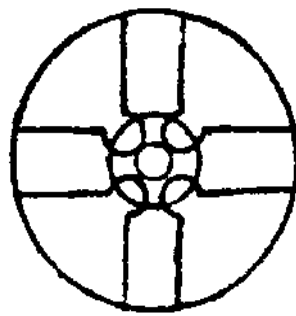
Editerio Krayono qua publikigis ne longatempe ante nun la prestizoza interretala revuo ADAVANE ! kontenas anke komenco di Biblioteko virtuala kun kelka Idala libri enretigita ye la sequanta adreso <<http://es.geocities.com/krayono/publikaji.html>>

Ultre lo, samaloke on povas lektar interretala edituro di KURIERO INTERNACIONA qua havas un trimestro tardeso kompare a la surpapera edituro.

Esas mencioninda ke la forumo <idoespanyol> kontenas fako pri arkivi ube on povas trovar altra libri di nia literaturo en nia linguo. La ULI havas simile reto-pagino kun virtuala biblioteko. Ol povas trovesar ye la suba adreso :

<<http://www.literaturo.ido.li/>>

MCLXXXIV

1184